HE 146/2021 vp talousarvioksi vuodelle 2022 Lisäselvitys

Ympäristöministeriö/Saara Bäck ja Antton Keto

Saaristomeriohjelma budjetissa

Saaristomeri ohjelma perustettiin keväällä 2021 ja lähtökohtana on, että hallinnollista toteutusta on tuettu YM määrärahojen puitteissa VAR ELYn hoitaman toimintasuunnitelman ja viestinnänosalta. Saaristomeri ohjelman toimenpiteitä tehdään muun rahoituksen, CAP, ravinteiden kierrätys –ohjelman ja Veden vuoro –ohjelman määrärahoilla.

Vesiensuojelun tehostamisohjelman ensi vuoden 12 M€ määrärahasta kohdennetaan 3,2 M€ peltojen kipsikäsittelyyn Saaristomeren valuma-alueella. Loppusumma kohdennetaan vesiensuojelun tehostamisohjelman muihin teemoihin kuten kaupunkivesiin, hylkyjen saneeraukseen, vesistökunnostuksiin ja maa- ja metsätalouden vesienhallintaan. Tämän lisäksi määrärahoja kohdennetaan vuosina 2020-2021 toteutettujen rakennekalkki- ja ravinnekuitualueiden jatkoseurantaan Varsinais-Suomessa ja Uudellamaalla. Määrärahan avulla voidaan toteuttaa Saaristomeren alueella kipsikäsittelyä täysimääräisesti, koska peltojen kipsikäsittelyyn varatuista vuosien 2020-2021 määrärahoista on vielä osa käyttämättä. Tämä johtuu siitä, että Saaristomeren valuma-alueella viljelijöiden kiinnostus ottaa kipsiä pelloille ei ole kasvanut niin nopeasti, kun olemme aikaisemmin arvioineet ja määrärahojen suhteen varautuneet, merkittävästä viestinnällisistä ja neuvontatyöstä huolimatta. Tämänhetkinen arvio on, että Saaristomeren valuma-alueella saataisiin ensi vuonna 15 000 hehtaaria uutta peltoa kipsikäsittelyyn ja vastaavasti muilla rannikkoalueilla 15 000 hehtaaria Suomen kestävän kasvun ohjelman rahoituksella. Määrärahojen puolesta olisi mahdollista toteuttaa kipsikäsittelyä kaksinkertainen määrä. Sen vuoksi panostamme ensi vuonna vielä nykyistä enemmän viljelijäkohtaiseen neuvontaan kipsihakemusmäärän kasvattamiseksi.

Pitkäjänteisen toiminnan turvaaminen

Vesiensuojelutyössä on löydettävä ensin käytännön ratkaisuja toimialakohtaisiin haasteisiin vesistöihin päätyvän ravinne- ja haitallisten aineiden kuormituksen vähentämiseksi. Eri toimialoilla haasteet ovat erilaisia ja jo kehitettyjen menetelmien monistettavuus toisen alan toimintaan on harvoin mahdollista. Myös ravinnekuormituksen ja haitallisista aineista aiheutuvat ongelmat edellyttävät tapauskohtaisia ratkaisuja. Siksi kehitämme samanaikaisesti ja rinnakkain ratkaisuja yhdyskuntien, maatalouden ja metsätalouden erilaisiin vesiensuojeluhaasteisiin. Tämän seurauksena toiminta helposti näyttäytyy pitkältä listalta hankkeita ja asia on ministeriössä hyvin tiedossa. Ympäristöministeriö uudistaa eri vesiensuojeluteemojen hankehakuja mm. yhdistämällä toimialoja yhteen ja toisaalta ajallisesti tarkentamalla hakujen teemoja. Hakukriteerien avulla ohjaamme hanketoimijoita toteuttamaan laaja-alaisempia ja vaikuttavampia kokonaisuuksia. Edellisen lisäksi hankkeilla parannetaan alueellisten toimijoiden osaamista ja kehitetään alueellisia toimijaverkostoja. Tavoitteena on vaiheittain parantaa toimialakohtaista toimenpidevalikoimaa ja alueellisten toimijoiden edellytyksiä toteuttaa niitä.

Alueellisissa kuuden vuoden välein tarkistettavissa vesienhoitosuunnitelmissa kuvataan tarvittavat toimenpiteet vesien tilan parantamiseksi. Ympäristöministeriön kaikissa rahoitushauissa priorisoidaan näiden jo tunnistettujen toimien edistämistä. Rahoituksen pitkäjänteisyydellä voidaan varmistaa vesien- ja merenhoitosuunnitelmien toimeenpano. Sidosryhmien ja hanketoimijoiden kannalta on hyvin tärkeää, että he voivat luottaa siihen, että valtio kantaa oman vastuunsa suunnitelmien toimenpanon rahoituksesta. Tämä voidaan turvata esimerkiksi vesiensuojelun tehostamisohjelman pitkäjänteisellä rahoituksella.

Toinen tärkeä näkökulma on uusien vesiensuojelumenetelmien ja toimintamallien kehittäminen. Siirtyminen toimialakohtaisesti vesiensuojelusta kokonaisvaltaisempaan yhteistyöhön toimenpiteiden toteutuksessa edellyttää myös uudenlaisia yhteistyömalleja toimialojen ja maanomistajien kesken. Me uskomme, että jatkuvuus voidaan paremmin saavuttaa laaja-alaisemmilla yhteistyömalleilla toimialakohtaisen vesiensuojelutyön sijasta. Alueellista toimijapohjaa on laajennettava ja nykyisten toimijoiden osaamista kehitettävä, että toimijat voisivat ja osaisivat tehdä entistä vaikuttavampia toimia. Hankkeita ja aikaa tarvitaan kokeiluihin, onnistuneisiin ja epäonnistuneisiin, että toimintamallit uudistuvat.

LUKE/Tapio Salo

Maatalouden valumavesien puhdistamisesta ja sen mahdollisuuksista:

Tämä hanke pohti kymmenisen vuotta sitten mm. rautasulfaatilla tapahtuvan liukoisen fosforin saostamisen mahdollisuuksia ja kustannuksia.
http://projects.centralbaltic.eu/project/485-active-wetlands

Active Wetlands – the use of chemical amendments to intercept phosphate runoffs in agricultural catchments : Final report of the Active Wetlands Interreg IVA project
https://jukuri.luke.fi/handle/10024/480818

Tiivistelmästä voisi poimia pari virkettä:
"Paras kustannus-hyötysuhde saavutetaan, kun valumaveden fosforipitoisuus on korkea, jolloin fosforikilon sitominen rauta-fosfori -yhdisteiksi tulee maksamaan vain muutamia kymmeniä euroja. Ojissa, joissa liuenneen fosforin pitoisuus oli matala, kustannukset kymmenkertaistuivat."

Toinen raportti pohtii valumavesien puhdistusta mallinnuksen kautta.
Active wetlands : assessments of nutrient loading and cost-effectiveness of constructed wetlands and chemical amendments
https://jukuri.luke.fi/handle/10024/480637

Useampi pieni yksikkö oli valuma-alueen alkupäässä oli parempi vaihtoehto kuin isot yksiköt valuma-alueen alaosissa, missä vesimäärät ovat suuria ja liukoisen fosforin pitoisuudet ovat pienentyneet.